

Inleiding

Binnen het programma Edu-V maken scholen en leveranciers onderling afspraken die de eenvoudige, veilige en betrouwbare toegang tot en gebruik van digitale onderwijsmiddelen regelen voor het primair, voortgezet, speciaal en middelbaar beroepsonderwijs. Hierdoor kunnen scholen met **minder inspanning en risico** gebruik maken van digitale toepassingen in het onderwijs. Dat helpt scholen om toekomstbestendig onderwijs te bieden, werkdruk te verlagen en het beste uit leerlingen en studenten te halen.

Het uitgangspunt van deze werkgroep is om de praktijksituatie **Toetsen en Examineren** te beschrijven aan de hand van verschillende type toetsen en examens (po en vo). Om eventuele knelpunten te identificeren en te prioriteren zullen we interviews opzetten met zowel scholen als leveranciers om de huidige praktijk in kaart te brengen (nulmeting) en de opgehaalde suggesties voor verbeterpunten te classificeren naar (meeste) toegevoegde waarde. Daarmee worden de scope en specificaties voor de eerstvolgende release gevalideerd. Daarnaast geeft de marktverkenning input voor de roadmap van volgende releases.

Vervolgens gaan we deze praktijksituatie verder uitwerken in (overeenkomstige) processtappen, bijbehorende definities, doelgroepen, rollen, gerelateerde leveranciers/producten (ecosysteem), uit te wisselen informatie en gehanteerde (inter)nationale standaarden. *Deliverables* hierbij zijn beschrijvende documenten, spreadsheets met overzichten van rollen/standaarden/definities, procesplaten en diagrammen.

De basis voor dit veldonderzoek zijn de reeds eerder beschreven toetsprocessen, zoals:

Toetsplanning: Op welke manier (en met welke tools of omgevingen) zet een leraar, coördinator of systeembeheerder een toets klaar voor een groep, klas (of enkele leerlingen), zodat de leerlingen weten [**agendasysteem**] wanneer de toets (digitaal of op papier) op een specifiek tijdstip, locatie (en eventueel apparaat), welke condities (bv. lockdown) kan worden gemaakt [**onderwijsleerlomgeving**]

Afname: Wat moet een leerling doen om de toets op een specifiek moment [**roostersysteem**] te starten (en te maken) en na afloop af te ronden zodat de leraar of school, de toets (en het gemaakte werk) weer in bezit krijgt om te beoordelen [**digitaal toetssysteem**]

Beoordeling: hoe wordt het werk van de leerling nagekeken, al dan niet door de leraar zelf, extern (door de uitgever) of geautomatiseerd, en op welke manier komt het resultaat tot stand (toekennen van punten)

Resultaatbepaling: Op basis van de beoordeling en het toepassen van de cesuur, vindt het “eindoordeel” of de resultaatbepaling plaats. Dit kan een “plat” cijfer zijn (met name in VO), maar ook andere type resultaten (bijvoorbeeld groei/ontwikkeling).

Resultaatuitwisseling: In een digitaal toetssysteem zal de score en het resultaat worden opgeslagen (of handmatig ingevoerd). Na invoering is het resultaat “bekend” voor de leerling of in het toetssysteem, of in het LAS, of in LMS [**onderwijsleerlomgeving**] of allemaal

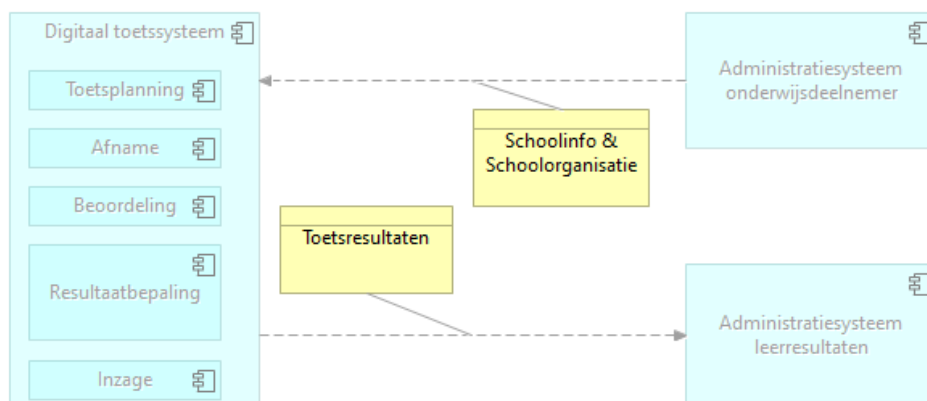
Inzage en nabespreken: Vervolgens kan de leraar, de leerling en/of andere gemandateerden het nagekeken werk inzien en kan het resultaat worden aangepast/bijgesteld in het toetssysteem, LAS en/of LMS [**onderwijsleerlomgeving**] (NB: link met de werkgroep *Evalueren Leervoortgang*)

De onderdelen **Construeren** en **archiveren** blijven verder buiten scope (NB: wellicht binnen scope voor de werkgroep *Combineren & Arrangeren*). Aangezien het toetsdomein veel raakvlakken kent met de andere praktijksituaties is de scopebepaling en afbakening punt van aandacht. Bij de interviews op scholen zal hier ongetwijfeld over worden gesproken.

Tenslotte, de opgehaalde informatie uit het veldonderzoek wordt vervolgens gebruikt worden om de bestaande afspraken (specificaties/standaarden) te valideren en/of aanvullende afspraken op te stellen zodat de uitwisseling van gegevens in de gevalideerde praktijksituaties kan worden verbeterd en uiteindelijk de administratieve last kan worden teruggedrongen en het risico op fouten verlaagd.

In figuur 1 is een eerste (voorlopige) versie van een conceptueel model uitgewerkt voor deze praktijksituatie:

Figuur 1 Conceptueel model (tweede schets)

Basis gespreksleidraad: het toets- en examenlandschap in Nederland:

Voor toetsen in het PO geldt (uitgeplitst) globaal het volgende landschap (figuur 2):

Toetsen in het Nederlandse onderwijslandschap <i>Basisonderwijs</i>				
<i>Chronologisch -----></i>				
Naam	Methodetoetsen	Volgsysteem-toetsen (onafhankelijk)	Eigen/ongebonden toetsen	Doorstroomtoets
Opleidings- eenheid/jaar	<i>Po – OB & BB (afhankelijk)</i>	<i>(po – OB & BB)</i>	<i>(po - BB)</i>	<i>Toets (po – gr 8)</i>
Aanbieders (niet uitputtend)	<i>Uitgevers Topo</i>	<i>Boom Cito BV Diataal Bureau ICE</i>	<i>Stichtingen belangenbehartigers</i>	<i>Cito Stichting Cito BV Diataal Bureau ICE AMN A-Vision</i>
Voorbeelden	<i>Behorend bij de methode</i>	<i>IEP DIA LiB</i>	<i>Eigen materialen (Word) Verkeerseamen Wijzer met geld mediawijsheid</i>	<i>IEP LiB Route-8 DIA</i>
Ondersteunende systemen	<i>Administratiesystemen: Parnassys (Topicus), ESIS (ROVICT) Leermanagement systemen: bijvoorbeeld Mijn Rapportfolio, Leeruniek Onderwijskwaliteitsystemen: bijvoorbeeld FocusPO</i>			

In bovenstaand overzicht is globaal het toetslandschap beschreven voor het basisonderwijs. Voor de doorstroomtoets is reeds veel voorwerk gedaan. Zie daarvoor bijvoorbeeld de Rosa wiki (klik [hier](#)) en de voorlopig goedgekeurde standaard in de EduStandaard Architectuurraad (25-1-2024). Voor methodetoetsen, volgsysteem-toetsen en eigen/ongebonden toetsen, is nog veel onbekend. In het veldonderzoek zullen deze typen worden uitgelicht. Wat niet betekent dat we de doorstroomtoets buiten beschouwing laten, maar naar verwachting later zullen oppakken.

Voor toetsen in het VO geldt (uitgesplitst) globaal het volgende landschap (figuur 3):

Toetsen en examens in het Nederlandse onderwijslandschap Voortgezet onderwijs					
Chronologisch ----->					
Naam	Methode- en overgangstoetsen (afhankelijk)	Volgsysteem-toetsen (onafhankelijk)	Eigen/ongebonden toetsen	Schoolexamens (bb-vo) gestandaardiseerd	Centraal Examen
Opleidings-eenheid	OB	OB	OB & BB	BB	BB
Aanbieders (niet uitputtend)	Uitgevers Woots Test-Correct Quayn Bookwidgets (B) Learnbeat Kwizl LessonUp Google Microsoft	Cito BV Bureau ICE	Wikiwijs Microsoft (Word etc), Google (Docs etc.) Mondeling Stage Portfolio etc	Cito BV Woots Test-Correct Quayn Bookwidgets Learnbeat Kwizl LessonUp Google Microsoft	Cito stichting
Voorbeelden	Behorende bij de methode	Volgsysteem VO	VO Content Zelfgemaakte Schoolexamens	Cito BV Kijk- en Luistertoetsen (KLT) JII! Schoolexamens	Examens
Ondersteunende systemen	Administratiesystemen: Magister (Iddink), SOM2day (Topicus) Dashboards: Leerlingbespreking (CatWise)				

Het toetslandschap in het voortgezet onderwijs is complexer en kent veel meer ‘smaken’ en ‘aandachtspunten’. Formatieve toetsen, beoordelingsmethodieken, eigen toetsen en een ingewikkelder digitaal landschap met dito infrastructuur. Denk hierbij aan een grote variëteit aan apparaten die al dan niet van de leerling of de school zijn. Het relatief grote aandeel van papieren toetsen, de rol die bijvoorbeeld het administratie-, rooster- of cijfersysteem vervult (al dan niet in een platform) en eventuele maatwerkoplossingen voor leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (zoals dyslexie).

Voor het voortgezet onderwijs zal in het veldonderzoek en de marktverkenning worden ingezoomd op methodetoetsen, eigen toetsen (waaronder schoolexamens), eventueel gekoppeld aan maatwerkoplossingen t.b.v. toegankelijkheid. Volgsysteem-toetsen, gestandaardiseerde Schoolexamens en Centrale Examens zijn ook binnen scope, maar zullen naar verwachting (op basis van feedback uit de marktverkenning) later aan bod komen.

De marktverkenning

*“Per werkgroep wordt vooraf bepaald welke doelgroepen (rollen, functies en sectoren) bij welke [praktijksituaties¹] horen. En hoeveel interviews een evenwichtig beeld van een praktijksituatie geven, passend bij de doelstelling van de marktverkenning. **Vooralsnog richten wij ons op het bevragen van 5 scholen po en 5 vo scholen, waarbij het centraal examen (vo) en de doorstroomtoets (po) wat minder aandacht behoeven dan de andere toetsen (omdat hier al veel van beschreven is danwel bekend).***

Bij de verwerking van de interviews wordt bijgehouden of een school voorloper, middenmoot of achterblijver is en welke actoren betrokken zijn bij de toetsen en examens. Daarbij is het van belang om te vertrouwen op de ervaring en objectiviteit van de adviseurs die de marktverkenningen uitvoeren.”

Om een goed beeld te schetsen van de huidige praktijksituatie op scholen en bij leveranciers (IST) en zicht en grip te houden op een toekomstbestendig toetslandschap [ecosysteem] met daarbij behorende (inter)nationale standaarden en afspraken, worden interviews afgenomen op scholen (po en vo) waarbij de gespreksleidraad gebaseerd op de verschillende stappen in het toetsproces en toetstypen en opgebouwd volgens een logische opbouw van oriënterende vragen tot verdiepend en voorspellend (gegeven de beschikbare tijd en aanwezige interviewkandidaten)

Focus ligt vooral op zicht krijgen op de administratieve last, werkdruk en de kans op fouten, opdat we deze middels standaardisatie en implementatie van (nieuwe) afspraken/specificaties kunnen verlagen

Gespreksleidraad PO en VO (scholen)

1) Oriënterende vragen voor scholen:

- a. Hoe ziet jullie toetslandschap er (globaal) uit, afgezet tegen bv. figuur 2/3? Welk type toetsen zijn op dit moment in gebruik?
- b. Welke verschuivingen hebben hier de afgelopen jaren plaatsgevonden?
- c. Welke medewerkers/rollen zijn betrokken bij deze toetsen? Zijn hun rollen veranderd?
- d. Hoe ziet het infra-landschap er (ongeveer) uit? Is er een ontwikkeling op het gebied tussen hardware, software (on-premise) en cloud?
- e. Hoe ziet de verhouding papier-digitaal er uit (vroeger-nu) en wat verwacht je voor de toekomst?
- f. Is beveiliging een issue (afgezet tegen spieken, AI etc) zo, ja, bij welke toetsen en welke oplossingen hebben jullie om dit tegen te gaan?

¹ (1) Combineren en arrangeren leermaterialen, (2) Verwerven en in gebruik nemen, (3) Toetsen en examineren, (4) Evalueren leervoortgang en –resultaten

- g. Is informatiebeveiliging en privacy een issue bij toetsen en examineren (afgezet tegen vraagstukken zoals opslaan en delen met anderen (buiten de organisatie)
 - h. Waar worden nu toetsresultaten opgeslagen en op welke manier gebruikt voor het leerproces (voor het leren)
 - i. Waar worden de testresultaten opgeslagen voor verantwoording etc. (over het leren)
- 2) Stel je neemt een nieuw toetsysteem in gebruik:
 - a. Welke actoren² op school zijn betrokken om het portaal of toetsomgeving in gebruik te nemen
 - b. Op welke manier (koppelingen, standaarden) worden de klassen (en hieraan gekoppeld de leraren en leerlingen) geïmporteerd (**ophalen**)
 - c. Op welke manier worden er wijzigingen in de klassen doorgevoerd zodat het systeem up-to-date is. Wie is hiervoor nodig en wie doet wat (ophalen of terugleveren)? Gebeurt dit automatisch of handmatig?
- 3) Vervolgens zoomen we in op een aantal specifieke toetsprocessen (zie figuur 1):
 - Planning en roostering van de toets (door de actor)
 - a. Wie (als in "actor") zet de toets klaar voor de leerling/klas/groep/groepen en verschilt dit tussen de verschillende toetsen
 - b. In welke systemen wordt de toets klaargezet (agenda) en op welke manier gebeurt dit
 - c. Op welke manier wordt de juiste toets **opgehaald bij de leverancier** en/of geselecteerd en klaargezet voor de leerling in het "rooster" (eventueel als deeplink)
 - d. Op welke manier worden leerlingen met extra ondersteuning "bediend" bij het plannen en roosteren
 - e. **Waar zitten hier voor jou (of jullie) de grote knelpunten en wat moeten we morgen in de keten oplossen**
 - f. **En welke suggestie heb je hiervoor?**
 - Afname van de toets
 - a. Wie zet op welk moment de toets open (handmatig of geautomatiseerd)
 - b. Worden er beveiligingsmaatregelen geactiveerd bij het starten van de toets (handmatig of geautomatiseerd), bijvoorbeeld een lockdown browser
 - c. Op welke manier loggen de leerlingen in om de toets te kunnen maken
 - d. Waar wordt de toets digitaal gemaakt zetten (lokaal, de cloud of bij de leverancier)
 - e. Is er een continue verbinding met het internet nodig om de toets te maken (o.a. in geval van adaptiviteit relevant) en toetsvoortgang real-time te volgen

² zoals docent, ict-coördinator (bovenschools), schoolleider/directie, FG, examensecretaris

- f. **Waar zitten hier voor jou de grote knelpunten en wat moeten we morgen (liefst) oplossen (afgezet tegen administratieve rompslomp en het voorkomen van fouten)**
 - g. **En welke suggestie heb je hiervoor?**
-
- Beoordelen en normeren van de toets
 - a. Wordt de toets automatisch nagekeken of handmatig door de leraar (eventueel papier en digitaal)
 - i. In geval van papieren afname: welke resultaten worden er per leerling vastgelegd en in welk systeem?
 - ii. Hoe worden leerlingen met ingezette hulpmiddelen (bijvoorbeeld verklanking, andere software) beoordeeld?
 - b. Wordt de toets beoordeeld aan de hand van een rubric (beoordelingsvoorschrift)
 - c. Wordt er een (externe) beoordeling gedaan door de leverancier van de toets en op welke manier en met welke koppelingen komt dit tot stand?
 - d. **Waar zitten hier voor jou de grote knelpunten en wat moeten we morgen (liefst) oplossen (afgezet tegen administratieve rompslomp en het voorkomen van fouten)**
 - e. **En welke suggestie heb je hiervoor?**

 - Delen van het resultaat (met LAS, ouders, anderen....)
 - a. In welk systeem, op welk moment en door wie kunnen de resultaten van de leerlingen ingezien worden?
 - i. Tussen welke systemen worden de toetsresultaten op dit moment uitgewisseld?
 - b. Welke (deel)resultaten worden momenteel opgeslagen
 - i. Zit er gelaagdheid in de resultaten (deeltoetsen en deelscores)? Zo nee, zou dit gewenst zijn?
 - c. Kunnen resultaten worden weergegeven in verschillende overzichten (dashboards) van verschillende partijen/leveranciers?
 - i. Wat voor resultaten/inzichten zijn hierbij relevant?
 - d. Is uitwisseling gebaseerd op basis van opt in/op out? Vindt uitwisseling van resultaten automatisch plaats en moet een medewerker hier nog akkoord op geven? Zou dit per type toets kunnen verschillen?
 - i. Is er sprake van real-time uitwisseling van gegevens? Zo nee, zou dat wel gewenst zijn en in welke situaties?
 - e. **Waar zitten hier voor jou de grote knelpunten en wat moeten we morgen (liefst) oplossen (afgezet tegen administratieve rompslomp en het voorkomen van fouten)**
 - i. Verloopt de uitwisseling naar wens of zijn er verbeterpunten?
 - f. **En welke suggestie heb je hiervoor?**

- a. Hoe ziet jullie toetslandschap er over 5 jaar uit?
- b. Welke trends en ontwikkelingen gaan zeker de toetswereld veranderen? Denk bv aan de steeds dominantere positie van platforms, AI, algoritmes en het analyseren van toetsitems
- c. Wat is nodig om dit toekomstige toetslandschap goed te laten functioneren?
- d. Ben je over 5 jaar meer of minder tijd kwijt aan randvoorwaardelijke zaken die samenhangen met toetsen
- e. Waar moeten leverancier van toetsen rekening mee houden om over 5 jaar nog te kunnen blijven “bestaan”
- f. Wat moet de scholen over 5 jaar beter kunnen om toetsen (in brede zin) af te kunnen nemen?

Gespreksleidraad Leveranciers

- Inrichten van het portaal of toetsomgeving door leverancier (doel: zicht krijgen op het **ecosysteem**):
 - a. Welke informatie heb je als leverancier nodig van de school/bestuur om het portaal goed in te richten
 - b. Welke **andere** partijen leveren noodzakelijke informatie voor de leverancier om het portaal in te richten
 - c. Welke bronsystemen worden hiervoor gebruikt en/of zijn hiervoor noodzakelijk (danwel vereist)
 - d. Welke uitwisselstandaarden (of koppelingen) zijn nodig om het portaal goed in te richten voor gebruik. Betreft het hier alleen “ophalen” of ook weer “terugbrengen”
 - e. Welke vormen reeds onderdeel van een ketenafpraak en welke niet?
 - f. Is er relatie met een platformen (zoals Microsoft, Google en Apple) noodzakelijk, of een ICT-systeem zoals dat van Heutink, Cloudwise, Rolf groep etc. ([Moo](#), [Cool](#), [Zulu connect](#)) of andere (identity-leveranciers (zoals Tools4ever)
 - g. Welke “standaarden of afspraken” worden nu gehanteerd om het portaal goed in te richten voor gebruik (denk bv aan basispoort, Entree, ECK-ID)
 - h. Welke (juridische) afspraken en mechanismen zijn op dit moment al geïmplementeerd, zowel tussen scholen als leveranciers en tussen leveranciers onderling, om bescherming van persoonsgegevens te borgen?